

ŽUPE NA INTERNETSKOM PORTALU NADBISKUPIJE
ĐAKOVAČKO – OSJEČKE 2010.GODINE
PREGLED VALPOVAČKE ŽUPE OD PRVIH SPOMENA DO 2010.GODINE
(KRONOLOGIJA PREMA UPITNIKU)

Tragovi kršćanstva u Panoniji sežu u 2. stoljeće. Prvi pisani dokazi o tome potječu od 7. stoljeća pojavom Franačkih misionara.

Odlukom pape Klemanta XIV . 1773. godine ujedinjuje se jednakopravno Bosansk – Đakovačka biskupija pod jednim biskupom sa sjedištem u Đakovu. Tada je pripojeno istoj 20 Slavonskih župa koje su pripadale pečuškoj biskupiji sa 10 župa brodske Posavine.

Valpovačka župa je do 1918. godine pripada Pečuškoj biskupiji.

Točan datum osnivanja župe Valpovo nije poznat. Međutim, u svibnju 1251 godine spominje se dioba zemlje Almaš pred Pečujskim kaptolom, braća prepošta File, da su u susjedstvu kupili zemlju pokojnog Aleksa Holmoša u župi Wlko (Valpovo) za 30 maraka, da ju treba podijeliti na tri dijela i to: Jedan dio samom Fonchu, drugi Nikoli s bratom, a treći grofu Tomi i njegovom bratu Petru. Iz teksta je vidljivo da je postojala župa u Valpovu.

Kada su Arpadovići spajali Slavonske i Mađarske župe Valpovo je dospjelo pod pečujsku biskupiju.

Pečuška biskupija je obuhvaćala dobar dio Slavonije do Save, od Iloka do Požeškog kaptola a sa širom okolicom u Kraljevini Hrvatskoj pripadala je prije Splitskoj biskupiji.

Poslije osnivanja Zagrebačke biskupije 1094 njezino se područje znatno proširilo pa se je na zapad proširilo, a na tom prostoru su osnovana četiri arhiđakonata (Požeški, Osuvački, Vukovarski i Morovički). Valpovo je pripadalo Osuvačkom arhiđakonatu (Osuvak- mjesto pokraj Miholjca). Kasnije su arhiđakonati izgubili svoju važnost, po osnivanju Đakovačko - Srijemske biskupije 1773. godine.

Broj Hrvatskog stanovništva je bio tada tako velik da su oni činili otprilike polovinu stanovništva. Odnarođivanja nije bilo a svećenici su uvijek propovijedali vjeru na hrvatskom jeziku. Prema tome Istočna Slavonija je uvijek bila dio zapadne civilizacije.

Još 1270. godine došli su u Donju Slavoniju vitezovi crkvenog reda sv. Ivana Krstitelja Jeruzalemskog boriti se protiv Bogumila u Bosni. Od hercega Kolomana dobili su gospoštiju Karaševo (nedaleko sela Šaga na ušću Karašice u Dravu), s 30 sela: Petrijevi, Satnica, Ivanovci, Novaki, Bizovac, Lepodrevci, Cret, Ladimirevci i druga, ... a nastupali su pod imenom Cruciferi de Chrassow – Križari iz Karaševa.

Dolaskom Tatara 1242. godine narušen je povijesno – kulturni razvoj Slavonije. Uništen je graditeljski rad romaničkih majstora.

Iza odlaska Tatara na zahtjev kralja Bele IV. izgrađeno je više utvrđenih gradova i kaštela a među njima i valpovački kaštel. Među posjede vitezova Ivanovaca pripada njihov samostan kod sela Ivanovaca do Koške oko koje su se sporili velikaši Korodi.

SREDNJI VIJEK

Za postojanje župe Valpovo u govori se u 5. Papinskom Protokolu iz 1332. godine gdje se kaže:"...da je župnik Pavao uplatio iznos od 30 banskih denara". Sjedište župnika Pavla bilo je u "Starom Valpovu" (Eghhaza Walpo – danas između Valpova i Belišća prema katastarskoj karti na parcelama 511/1,2 i 3.) župa je imala naziv Svete Marije Magdalene.¹

¹ Župna spomenica, signatura A-VI-1

Krajem 14. stoljeća valpovački posjed je kralj Sigismund zbog nevjerstva oduzeo velikašu Draghfyu de Beltagu 1404. godine i darovao knezu Ivanu Moroviću banu Mačve. Ivan Morović je podigao tvrđavu na ruševinama stare utvrde Geredistye –Hidveg 1410. godine. Ivan Morović je odigrao značajnu ulogu u prvoj polovici 15. stoljeća u rješavanju sudbine Ugarsko-Hrvatskog kralja, pa je za te zasluge nagrađen mnogim posjedima te je po posjedima imao najveće područje u Hrvatskoj. Tim prilikama uvjetovalo je preseljenje valpovčana iz Starog Valpova u Novo Valpovo, jer su u novim uvjetima bolje napredovali.

Poslije smrti kneginje Margarete, udovice kneza Matije Morovića kralj Matija Korvin 10.5.1481. darovao je posjed braći Matiji i Petru Gereb de Windgarth koji su se istakli u borbi protiv Turaka (1495. – 48.), te je Petar Gereb postao gospodar posjeda i stekao naslov suca kraljevskog dvora. Umro je i sahranjen u Valpovu 1504. godine a supruga Dora se udala za palatina Emerika Perenyi i donijela kraljevskom dozvolom (Vladislava II.) u miraz Valpovo i Šarengrad.²

Na ovom mjestu je nekada postojalo Rimsko naselje Iovalium na vojnoj cesti za Srijem i Trakiju. Za Perenya tvrđava je bila dobro utvrđena jakim kulama. Perenyi je po zapovijedi Ferdinanda I. zatvoren u tamnicu Neostad (zbog navodne izdaje Turcima). U međuvremenu 1. lipnja 1543. Sulejman Veliki poslao je Ulaman – bega, Murata i Ahmeta zauzeti Valpovo. Nakon dvomjesečne opsade palo je Valpovo u ruke Turaka, unatoč hrabrih branitelja, žene Petra Perenya – Klare i kapetana Mihajla Archija. Tako je Valpovo ostalo pod dominacijom osmanlija 144 godine.³

Tokom osmanlske vladavine crkvene prilike su bile vrlo nesređene, a crkveni obredi obavljali su se neredovito i potajno. Turci su plijenili crkve odnoseći zvona, odjeću i kipove, slike i ostalo razložno provođenjem islamizacije. Nove crkve nisu se smjele graditi, a stare su propale ili su ih preoteli kalvini i novo naseljeni pravoslavci. Osmanlije su više uvažavali druge pripadnike drugih vjera nego li katolike, pa su mnogi katolici prelazili u te druge vjere pa čak i neki svećenici na islam. U Valpovštini se udomaćio protestantizam u 18 naselja. Područje Valpovštine za osmanske vladavine obilazio je papinski nuncij (pažanin) isusovac Bartol Kašić. U svom životopisu od 1618 – 1650. opisuje dosta opširno o životu vjernika i stanju crkava te kako je gdje vršio svete obrede i gdje su dolazili biskupi uz dozvole vlasti. Godine 1647 župa Križevci (mjesto danas ne postoji, bilo je pokraj Brođanaca) je imalo tri crkve dobro građene: sv. Križa, I. Krstitelja i sv. Juraj; biskup Marjan Maravić je krstio 63 osobe...⁴

Druga osječka i valpovačka vizitacija je pisana o dosta opširnim prilikama vjernika koji su bili sretni dolaskom Kašića, jer ih se okupilo na službu i sakramente ispovjedi i dobro su ga dočekali, a sa domaćim Turcima i kadijom imao je dobre odnose, dok su njega poznavajući otprije nazivali "papistom".⁵

Franjevci su iz našičkog samostana potajno obavljali službu po kućama. Njihov položaj bio je reguliran vojničkom Ahdnamom iz 1463. godine koja se dopunjavala Fermanima, pa su slobodnije živjeli, ali kao siromasi od milostinje. U Valpovu su boravili po više njih jer se vremenom stanovništvo vraćalo iz izbjeglištva. Iz imovinskog dokumenta kraljevine 1698 .– 1702., doznajemo da u Valpovu nije bilo više od crkava, " ... doli samo jedna drvena izvan tvrđave podignuta u gradu".⁶

Turski putopisac Elvija Čelebija je pisao o Valpovu, da je postojala Sulejman – Hanova džamija za valpovačke muslimane, i to na kraju kule i da je bila jedna od najljepših u Slavoniji, a imala je propovjedaonicu obojenu raznovrsnim bojama.⁷

Tužne priče koje se mogu naći u povijesnim izvorima za osmanlijske vladavine događale su se u mnogim mjestima pa tako i u Valpovu. Zaslugom papinskog nuncija B. Kašića i njegove snalažljivosti katolici su neki puta dobro prošli, ali franjevački ustanak 1607. podignut zbog harača

² "Valpovština kroz stoljeća", V. Čuržik str. 14.i15.

³ "Povijest katoličkih župa", J. Bruszle, Osijek 1999. str.160.-161.

⁴ "Život Bartola Kašića", S. Sršan, Osk., 1999. str.68.-70

⁵ Isto, str. 125. – 133.

⁶ "Naselja u Istočnoj Hrvatskoj krajem 17. i počet. 18. stolj.", S. Sršan, Osk., 2000. str.61.-62.

⁷ Isto kao pod 2., str.26.

nametnut franjevcima pao je na "leđa raje"; nije uspio pa su Turci za osvetu nabili na kolac 50 najistaknutijih ustanika, među kojima su bili i tri brata u Đakovu.⁸

Oslobođenjem od Osmanske vlasti valpovačka župa biva obnovljena 1688. godine. Tada je sagrađena drvena župna crkva i posvećena sv. Ivanu Krstitelju (iza današnje zidane).

Župom upravljaju franjevci iz našičkog samostana. Iz podataka koje je vodila franjevaška provincija Bosna – Srebrena, iz 1733 doznaje se da je 38 župa koje je vodila provincija, u sastav valpovačke župe pripadala su i mjesta: Sljivoševci, Marjanci i Marjančaci. U to vrijeme u valpovačkom župnom uredu je boravilo tri oca franjevca i jedan u dvorskoj kapeli baruna Petra Prandau. Franjevci su počeli 1722. godine župne matice a detaljno je vođen i inventar crkve. Franjevci su upravljali župom sve do 1781. godine kada je preuzima svetovni dijecezanski kler ali neko vrijeme još su na ispomoći. Zadnji župnik franjevac bio je fra Ivan Pavlović, a prvi dijecezanski župnik bio je Ignac Piškur (rođ. u Pečuhu). Za života Piškur je imenovan i postavljen za vice arhidakona u Valpovu. Sahranjen je 12. 04. 1803. u 52. godini života u današnjoj župnoj crkvi ispod triumfalnog luka svetišta, gdje su mu zahvalni župljani ugradili spomen – ploču.⁹

Velike migracije stanovništva valpovštine, nastale su dolaskom turaka od sredine 16. stoljeća što se može odrediti prema prezimenima kao i iz pojedinih izvješća. Prezimena su često izvedena po mjestima doseljenja. To su bile u povijesti našega naroda najveće migracije sve do 18. stoljeća, te se pomalo popunjavalo i obnavljalo. Iz popisnih knjiga vjernika koje su franjevci revno vodili vidi se koliko vjernika je u periodu od 200 godina bila pojedina župa brojna sa koliko članova porodice. Za filijalu Bocanjevce (ona je kao mjerilo) može se reći da su u njoj sadržana osnovna prezimena i da je u tom periodu bilo oko 2500 vjernika koji su se vraćali na ognjišta. Isto tako ima zabilježaka kuda su se odselili. No Valpovština je ipak u cjelini najautentičniji (starosjedilački) kraj u Slavoniji po hrvatskom stanovništvu o čemu svjedoči njihov govor, običaji i vjera. To je bio posebno zaštićen kraj od turskih utjecaja, jer tu nisu bila tako jaka etnička strujanja kao u drugim krajevima.¹⁰

Godine 1722. uz pomoć baruna Petra Hilleprand von Prandau započeta je u Valpovu gradnja župne crkve Bezgrješnog začeca Bl. Dj. Marije. Građena je do 1735. kada je posvećena, ali ima računa sve do 1738. godine.

Župna crkva je jednobrodna građevina sa zaobljenim svetištem, katnom sakristijom i zvonikom koji je u prizemlju rastvoren lukovima, a završava kupolastim krovom piramidalnog oblika. Pobočne zone glavnog pročelja kao i pobočna pročelja ukrašena su lezenama. Prostrana lađa i svetište zasvođeni su baldahinskim svodovima. Jedan dio svodovlja ima sačuvane kompozicije slikanje na suhom zidu. Crkva je građena opekom, a pokrivena dvostrešnim krovom i biber crijepom.

U objektu se čuna vrlo kvalitetan barokno klasicistički inventar, obnovljen od 2005. do 2010. godine koji je bezprijetorno uklopljen u ovu baroknu građevinu.

Župna crkva ima 5 oltara. Na glavnom oltaru je oltarna slika B. D. Marije-Bezgrješno začeca, rad slikara Hertzoga iz 1737. godine. S lijeve strane je oltar sv. Josipa s oltarnom slikom Caroly Jacobeya iz 1889. godine, a s desne strane Ivana Krstitelja s likom istog slikara iu 1887. godine. Na istoj desnoj strani je oltar sv. Antuna Padovanskog iz 1903. godine i s lijeve strane oltar Majke Radne i slika iz 1734. godine.

Slikar Hertzog i arhitekta Hildebrand radili su zajedno pa se pretpostavlja da je valpovačka crkva njihov "gesamtkunst Werk – zajedničko umjetničko djelo."¹¹

Crkva više od dvjesto godina nije imala temeljitu obnovu, osim parcijalnih i povremenih. Temeljita obnova sa izrađenim studijama restauratora uslijedila je od 2003. do 2010. godine za župnikovanja preč. g. Josipa Matanovića.¹²

⁸ Isto kao pod 2 ., str.27.

⁹ Zapisi o povijesti župe Valpovo, D. Milošević, arhivar

¹⁰ Isto kao pod 2, str. 19.

¹¹ Isto , str.29.-30.;Dopuna prospekta crkve: g. Damir Stanić

¹² Župna spomenica sign. A-VI-3.

DRUGE SAKRALNE I VRIJEDNE GRAĐEVINE – KAPELE

DVORSKA KAPELA : Godine 1723 otpočela je izgradnja dvorske kapele u sjeverozapadnom dijelu dvorišta valpovačkog dvorca. Podignuta je na temeljima nekadašnje kapelice sv. Ladislava, koju je dao izgraditi knez Ladislav Morović 1453. godine, po odobrenju pečušskog biskupa Andrije, pošto je crkva sv. Marije Magdalene bila u Starom Valpovu. Tu kapelicu iz 1723. godine dao je 1790. godine restaurirati njegov sin barun Josip Ignac u neogotičkom stilu posvećenu sv. Josipu, proširivši ju za više osoba. Iznad oltara je slika "*Prijestolje mudrosti*" koju je Petar Hilleprand naručio kod baroknog majstora Johanna Michaela Rotmayera u ulju i platnu veličine 360 x 180. cm. i postavljena je 1730.¹³

KAPELA SVETOG ROKA: U Valpovu je 1795. godine izgrađena kapela svetog Roka koja ima podzidanu kriptu iz 1860. po barunu Gustavu Prandau u kojoj su pokojnici vlastelinstva. Ona je sagrađena na najstarijem prvom groblju Valpova po kojem je cijeli sepulkrirani prostor i dobio ime, gdje je pokopano 356 pokojnika do te godine o kojima župa posjeduje matice. Zvonik kapele je građen u stilu "na preslicu" i jedinstven je primjer graditeljstva u našim krajevima a strop u stilu "na ogledalo". Kapela je kasno barokna građevina, obnovljena u duhu neoromanike koja je izvršena 1926. za grofa Rudolfa Normanna (starijeg). Uprava je od strane vlasnika povjerena župnoj crkvi koja obdržava na rokovo zadužbine, a kapela je restaurirana do 2009. od strane udruge "Podunavskih Švaba", a troškove je snosilo Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.¹⁴

KAPELA "UZVIŠENJA SV. KRIŽA": Na pola sata hoda od Valpova leži brižljivo uređeno groblje otvoreno i blagoslovljeno za župnika Franje Taglibera 13. travnja 1868. godine i nazvano "Uskrsnuće" (Ovo je peto groblje Valpova po pisanim dokumentima župe.).

Došavši na drugi ulaz uočljiv je pogled u perspektivi jedini u Valpovštini, sa križnim postajama, pogled na gotičku kapelu sa karakterističnim pročeljem i zvonikom. Izduženi toranj četvrtasto – stožastog oblika iz pročelja završava proporcionalno jabukom i križem ukupne visine 19,10 m. Dužina kapele prostorno je 13,10 m , završava stražnjom apsidom u čijoj unutrašnjosti je smješten oltar. Iznad oltara je slika Carla Jacobeya iz 1877. godine. Slika predstavlja slikarsko remek djelo: Mojsije kao vođa Izraelaca sa mjedenim zmijama i uzvišeni Kristov križ, koje pokazuje duboki smisao majstora za motivaciju sepulkriranog prostora s okolicom. Površina oslika s ornamentikom, po uzoru svoga vremena, iznosi 206 kvadratnih metara. Na pročelju kapele je bakroljevana brončana ploča sa uskrsnim kristom.

Kapelu je dao izgraditi barun Gustav Prandau 1880. godine. Obnovljena je sa križnim postajama 1998. i 1999. godine za župnika Zdenka Antuna Petovarija.¹⁵

KRIŽNI PUT NA GROBLJU: sa postajama u koje su ugrađene reljefne bojene ploče od pečene gline su iz poznate pečuške radionice "Zsolnay". Postaje su građene (stupovi) 1935. godine (donacijom valpovčanke Eme Rudl , pokopana kod 13 postaje) a obnovljene su 1998. godine. Stupovi su izrađeni od nekvalitetnog betona pa je potrebna češća obnova.

SPOMENIK OKRUNJENOJ KRALJICI NEBA: Na glavnom trgu Kralja Tomislava postavljen je na centralnom mjestu spomenik Blažene Djevice Marije s Isusom u naručju. Spomenik je nenadomjestivi sastavni dio trga koji je postavljen 1900. godine.

¹³ Isto kao pos 2., str.30. Uz napomenu: Pogrešno je proširena informacija da je kapela u dvorcu posvećena Presv. Trojstvu. Prvi gospodar je naručio sliku "Prijestolje mudrosti" , koja nalikuje Trojstvu, međutim nedovoljno je poznavanje autentične istine iz koje proističu pogrešne procjene. Posveta je crkve jedno, a olterne slike drugo!?

¹⁴ Isto kao pod 2, str.30.

¹⁵ Zapisi – D. Milošević župni arhivar. ; Napomena: Slika C. Jacobeya je prvobitno bila od baruna namjenjena za uporabu u kompleksu dvorca, no njenu namjenu preusmjerio je barun izgrađivši grobljansku kapelu "Uzviš,sv. križa"

Sam brončani kip je djelo poznate austrijske radionice Schlicka ispostave iz Budimpešte. A bogato povišeno trostepenasto postolje sa ljevanom cementnom ogradom u gotskom stilu izradio je osječki kipar Vlašić.

U dnu postolja s prednje strane je posvetna ploča sa izlivenom posvetom:

*NAMJENOM GRAĐANA
valpovačkoga
JOSIPA PEŠTELIĆA
(+11.I. 1881.)
PODIGNUT JE OVAJ SPOMENIK GOD. 1900.*

Spomenik je maknut inicijativom vlasti 1977. g; -Opet vraćen 10.X.1990.od nove vlasti!

ŽUPNICI ŽUPE VALPOVO

Krajem 17. stoljeća službu božju u drvenoj crkvi sv. Ivana Krstitelja su služili franjevci iz Našica. U župnom dvoru stalno su boravila 4. franjevca (u nekim vremenima se spominje i do 8 kapelana). Župa je bila velika stoga je bilo potreban veći broj svećenika.

Međutim, iz kasnijih izvora Franje Kuhača saznajemo da Valpovo nije imalo po više godina svoga župnika, pa su službu obavljali oci kapucini iz osječkog samostana. Kuhač spominje oca Zvekana, koji je zbog svoje prijaznosti i vesele naravi bio vrlo omiljen u narodu. Zvali su ga "Valpovački pelikan", a njegovo se ime spominje i u narodnim pjesmama našega kraja.

Pošto su 1781. godine franjevci napustili župu (zadnji je bio fra Ivan Pavlović) uprava je bila predana dijecezanskim svećenicima od kojih je prvi bio :

1. **IGNAC PIŠKUR**: Rođen je u Pečuhu 1751.g. gdje je završio gimnaziju i teologiju, a filozofiju u Budimu. Primivši svećenički red 10.3.1775. bio je pomoćnik u Slavoniji, a nakon tri godine poslan je u Topolje, da bi u travnju 1781.g. kao prvi dijecezanski svećenik došao u Valpovo. 1789. g. Slavonija je bila podijeljena na okružja (Petrijevačko i Valpovačko). Postavljen je za vicearhiđakona u Valpovu. Umro je 12. travnja 1803.g. u 52 godini života i sahranjen je u valpovačkoj crkvi. Prigodom obnove crkve pronađen je njegova zidana grobnica u kojoj je vrlo sačuvan lijes župnika. (također su pronađene još tri grobnice).

2. **FRANJO SERAFIN TOMIĆ**: Došao je u Valpovo 1803. g. iz župe Darda. Župnik je bio 28 godina i postao začasni kanonik. Dne 18. ožujka 1804.g. dobio je dozvolu za blagoslov nove crkve u Gatu koja pripada župi Marjanci, a 1823. g. blagoslovio je filijalnu crkvu u Bistrincima. Nakon smrti vicearhiđakona i petrijevačkoga župnika Antuna Domačinovića 1823. g. sjedinjena su oba okruga (dekanata) u jedan – valpovački. Postao je 1831. kanonik, a 1833. g. tolinski te uskoro i katedralni pečuški arhiđakon. Umro je 7. travnja 1835. u 73 godini života i sahranjen u kaptolskoj kripti u Pečuhu.

3. **PAVAO GOTLIBOVIĆ**, ranije župnik u Brođancima, došao je u Valpovo 1831.g. i ostao do 1851.godine.

4. **STJEPAN BURGIC**, nakon što je upravljao 20 godina župom u Harkanovcima, došao je 1851.g. u Valpovo. Slijedeće godine postao je savjetnik biskupije, a potom 1854. opat sv. Benedikta u Pečuhu. Bio je vrlo načitan, ali tih. Udarila ga je kap oduzevši mu govor. Umro je 1. listopada 1856. u 63. godini života.

5. **ANTUN WALNER** : DOŠAO JE IZ ŽUPE Šljivoševci krajem ožujka 1857. u Valpovo, ali je već 7. studenog 1857. umro u 44. godini. Od toga vremena župu su vodili Hugo Anker i Ivan Vlašić kao upravitelji.

6. **FRANJO TAGLIEBER**, došao je iz Petrijevacu 1. svibnja 1858.g. u Valpovo. Tu je 1860 postao opat Bl. Dj. Marije de Abraham ; 1864. vicearhiđakon. Umro je 6. 4. 1884. g. Bio je ravnatelj osnovne škole u Valpovu.

7. **IVAN CZEPELEI** (1884. – 1897.)

8. **SLAVOJ MARŠO** (1898. – 1899.)

9. JOSIP JOZIĆ (1899. – 1911.)

10. ANTE EVETOVIĆ MIROLJUB, pjesnik bio je od 1902 do 1904.g kaperlan u Valpovu, a zatim 1911. do 24. 2. 1921. g, župnik. (O njemu postoji opširna biografija)

11. Dr MARKO BALIČEVIĆ : OD L.11. 1924. DO 1.11.1940.

12. ILIJA ANAKOVIĆ : od 1.11.1940. do 31.12.1940. poslije je bio kanonik u Đakovu gdje je i pokopan.

13. SLAVKO POŽLEP od 1.1.1941. do 7.12.1953. pokopan je na valpovačkom groblju, a pokop je vodio Ćiril Kos.

14. Dr ĐUKA MARIĆ : od 1. 1. 1954. do 1. 10. 1961. Po dolasku iz župe Otok započeo je obnovu crkve. Osnovao je četveroglasni mješoviti župni zbor u Valpovu. Bio je pjesnik (izdao je više knjiga pjesama) i skladatelj. U teškim vremenima obnavlja duh vjernika. Obnavlja sve filijalne crkve i kapele u Valpovu, te spomenike. Ostavlja duboki trag crkvenosti župe. Odlazi u Zemun.

15. ANTUN ZDENKO PETOVARI: za župnika i dekana dolazi 1.1. 1954. iz Viljeva. Rođen je u Iloku. U Valpovu je 38 godina. Kao župnik uvodi koncilske novine. Obnavlja župnu i filijalne crkve te crkveni inventar. Uvodi koncilske oltare, grijanje u crkve u Valpovu. U katehezi primjenjuje suvremenija sredstva priopćavanja. Tokom godina i složenosti života te teško proživljava ratna zbivanja pa Zdenko gubi korak te ga zahvaća bolest. Predaje župu i odlazi u svećenički dom u Đakovu već dosta bolestan. Zlatomisnički jubilej proslavlja u Valpovu 2003. godine uz mnoge čestitke vjernika. Bio je posjećivan od mnogih vjernika. Naposljedku u 77 godini 13. listopada 2003. umire u Đakovu, a posljednje počivalište je odabrao Valpovo uz roditelje. Svečani sprovod pratilo je uz biskupa Marina Srakića oko 30 tak svećenika.

16. JOSIP MATANOVIĆ: DOLAZI U Valpovo iz Sremske Mitrovice 15.kolovoza 1999. godine.

Rođen je u Slav. Kobašu 11.12.1957. u Požeškoj biskupiji. Teologiju završava na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Službovao je ka kapelan u Vrpolju, Nuštru i Koški.

Župnik je bio u Beočinu. Čereviču i Sremskoj Kamenici 6 godina i Sremskoj Mitrovici 5 godina. Tih 11 godina proveo je u Srijemu u najtežem razdoblju Domovinskoga rata. Svjedok je strašnog egzodusa Hrvata i njihovog progona iz Srijema.

17. ZVONKO (STJEPAN) MRAK : Dne 18. kolovoza 2012. imenovan je župnikom u Valpovo.

Životopis : Zvonko Mrak valpovački župnik rođen je u Osijeku, 25. veljače 1958. godine. Sin Ivana Mraka i Anđelke r. Kapec. Odrastao je u Koški. Osnovnu školu od 1965. do 1973. završio je u Koški. Prvi i drugi razred gimnazije kao sjemeništarać Đakovačke biskupije 1973. do 1975. završio je u Zagrebu na Interdijecezanskoj srednjoj školi, a 3. i 4. razred gimnazije 1975. do 1977. završio je na gimnaziji J. J. Strossmayera pri Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu.

Nakon vojnog roka u JNA u Trebinju i Doboju 1977./78. Kao bogoslov Đakovačke biskupije studirao je teologiju na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu od 1978. do 1984.

Za đakona je zaređen u Valpovu 8. prosinca 1982. Na đakonskoj praksi na 6. godini bogoslovije bio je u župi sv. Josipa Radnika Osijek 5., kod vlč. Nikole Kerčova; Od rujna 1983. do siječnja 1984. ter o Uskrsu 1984.

Za svećenika zaređio ga je msgr. Ćiril Kos dijecezanski biskup u Đakovu, u katedrali 29. lipnja 1984. Mladu misu slavio je u Koški, 22. srpnja 1984. za vrijeme župnika vlč. Adama Kovačeva. Propovjednik na mladoj misi bio je dr Nikola Dogan, prof.

Župni vikar bio je u župi Svih Svetih u Đakovu od 1. kolovoza 1984. do 15. studenog 1986. za vrijeme župnika Ivana Janeša i vlč. Antuna Čećatke. Upravitelj župe Svih Svetih u Đakovu bio je od 1. rujna 1985. do 1. studenog 1985.

Župnik je u župi „Dobrog pastira“, Đakovo 2 od 16. studenog 1986.. U župi gradi župni dom od jeseni 1986. do proljeća 1989. Od kolovoza 1990. do 7. svibnja 1995. gradi župnu crkvu „Dobrog pastira“. Službu župnika u Đakovu završava 17. kolovoza 2012. kada je imenovan župnikom u Valpovu dana 18. kolovoza 2012.

Bio je sudionik Domovinskog rata kao vojni vikar u 122. brigade u Đakovu od ljeta 1991. do kolovoza 1992. i ima status Hrvatskog branitelja, s činom satnika, a kasnije i bojnika. Odlikovan je ordenom Hrvatskog tropleta od predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana.

Dne 28. listopada 2012. održana je svečana ceremonija ustoličenja za župnika župe Valpovo vlč. Zvonka Mraka. Ova ceremonija do sada u Valpovu nije održavana nego sada prvi puta za ove generacije. Na večernjoj misi nadbiskup dr Marin Srakić podijelio je novom župniku ovlasti upravljanja.

PODACI ZA FILIJALE 1998. GODINA

Filijala	broj katolika	Zaštitnik crkve	bogoslužje se održava
Marjančaci	318	Marija Magdalena	svake druge nedjelje
Nard	590	Sveta Katarina	svake druge nedjelje
Šag	433	Sveti Bartol	svake druge nedjelje
Vinograci	278	Kraljica krunice	svake druge nedjelje

**SVEČENICI RODOM IZ VALPOVA
(pokopani u Valpovu)**

1. MATIĆ ANDRIJA, od 1789. prvi župnik u Donjim Andrijevcima, od 1809. župnik u Berku.
-rođen 30.12.1754. u Valpovu
zaređen 13.6.1778. Pečuh (prešao u Đakovačku biskupiju)
umro 28.(18?) 12. 1810. Berak
pokopan 29.12.1810. Berak

2. PRAVDIĆ JOSIP, župnik u Odvorcima
rođen 29.8.1746.(1747.) Valpovo (Temišvar?)
zaređen 28.5.1774. Pečuh
umro 8.2.1813. Odvorci
pokopan - 2. 1813. Odvorci

3. TOMIĆ ANTUN, kapelan u Županji
rođen –1798. Vukovar
zaređen 10.8.1823. Đakovo
umro 29.6. 1826. Valpovo (kod strica)

4. VALLNER (Wallner) ANTUN, župnik u Valpovu
rođen 25.3.1813. Sombor
zaređen 5.12.1838. Pečuh
umro 7.9. 1857. Valpovo
pokopan -- 9. 1857. Valpovo

5. ŽIVIĆ KARLO , do 1878. župnik u Harkanovcima, kanonik
rođen 4.11.1818. Valpovo
zaređen 12. 5. 1843. Pečuh
umro 16.12.1881. Harkanovci
pokopan – 12. 1881. Harkanovci

6. TAGLIEBER FRANJO, župnik u Valpovu, 1851. prešao u Pečuški bisk.
rođen 19.9. 1811. Čepinski Martinci (ž. Brođanci)
zaređen 27.7. 1837. Đakovo
umro 6.4. 1884. Valpovo
pokopan – 4. 1884. Valpovo

7. Czepely Ivan 1850. – 1854. župnik u Veliškovcima, 1855.-1857. u Radikovcima, 1857. u Šljivoševcima pa u Valpovu.
rođen 8.1.1816.
zaređen 5.12.1838. Pečuh
umro 10.5.1897. Valpovo
pokopan – 5.1897. Valpovo

8. MARŠO (Mars'o) pl. EDUARD (Slavoj). župnik u Valpovu
rođen 28.11.1834. Ilok
zaređen 6.6.1857. Pečuh
umro 1.2. 1899. Valpovo
pokopan --- 2. 1899. Valpovo (mjesno groblje "Uskrsnuće")

9. MORANSCH (Moranić) JURAJ)Đuro do 1912. župnik u Marjancima.

rođen 30.10.1847. u Valpovu
zeređen 6.8.1874. Pečuh
umro 18. 9. 1916. Marjanci
pokopan 21.9. 1916. u Valpovu

10. EVETOVIĆ ANTUN – Miroljub, bivši franjevac (do 1899.) 1902.župnik u Veliškovcima.od
1911. u Harkanovcima, od 1912. u Valpovu.
rođen 12.6. 1862. Bač Aljmaš, Mađarska
zaređen 7.7.1885. Baja
umro 24.2.1921. Valpovo
pokopan – 2.1921. Valpovo

11. JURJEVIĆ pl. MIROSLAV, župnik u Kukujevcima
rođen 21.8.1878. Valpovo
zaređen 5.7.1901. Đakovo
umro 22.5.1922. Zagreb – bolnica
pokopan – 5.1922. (gdje ?)

12.IVANIŠIĆ MATE, bivši franjevac,inkardiniran u Đakovačku biskupiju, upravitelj ekspoziture u
Vođincima ; pisac
rođen 9.4. 1870. Valpovo
zaređen 28.6. 1894. Kaloča
umro 26.4. 1925. Vođinci – naglo
pokopan 28.4.1925. Vođinci (1988. obnovljen grobni spomenik)

13. MANDL ANTUN BELIZAR, 1916. kapelan u Zemunu, 1917. /18.kapelan u Vrbici,
1920.napustio svećeničku službu (1919. uzima prezime Mandić).
rođen 7.11. 1889. Valpovo
zaređen 4.6.1916. Đakovo
umro – 6.1938. Zagreb
pokopan – 6.1938. Zagreb

14. CVENIĆ MIHOVIL, umirovljeni župnik Đakovo
rođen 25.9. 1866.
zaređen 19.12.1891. Đakovo
umro 17.12.1939. Đakovo (vlastita kuća)
pokopan 19.12.1939. Valpovo

15. DRGALIĆ IVAN, svećenik Subotičke biskupije, bolestan boravio u Valpovu.
rođen 20.10.1909. Valpovo
zaređen 17.7.1935. Đakovo (studirao u Đakovu)
umro 29.2.1940. Valpovo
pokopan 2.3. 1940. Valpovo (mjesno groblje "Uskrsnuće)

16. DEUTSCHBAUER STJEPAN, bivši franjevac, župnik u Veliškovcima pa u Harkanovcima,
umirovljen 1909. u Valpovu.
rođen 20.5. 1869 Varaždin
zaređen 26.7. 1892. Zagreb
umro u 7.3. 1944. Valpovo
pokopan 9.3.1944. Valpovo

17. POŽLEP SLAVKO, bivši franjevac, župnik u Valpovu od 1. 1. 1941. do 1953.

rođen 14.7. 1890. Plješivica (Breznica)
zaređen 2.7. 1913. Zagreb
umro 7.12.1953. Valpovo
pokopan 9.12.1953. Valpovo

18. ADŽIĆ (Ađić) ANTUN, umirovljeni vojni svećenik, 1943. susp. a. divinis.
rođen 27.3. 1891. Valpovo
zaređen 26.6.1914. Pečuh
umro 26.12.1956. Zagreb
pokopan 27.12.1956. Zagreb (groblje Miroševac)

19. HORVAT NIKOLA, umirovljeni župnik viljevački, Đakovo
rođen 18.9.1915. Valpovo
zaređen 6.7. 1941. Đakovo
umro 20.7.1991. Đakovo
pokopan 22.7. 1991. Valpovo

20. PAVIĆ JOSIP, župnik daljski u progonstvu, Osijek
rođen 1.3. 1949. Valpovo
zaređen 9-3.1975. Đakovo
umro 30.11.1992. Osijek
pokopan 2.12.1992. Valpovo

21. MIJATOVIĆ STJEPAN, umirovljeni župnik osječki (Tvrđa)
rođen 1.11.1929. Valpovo
zaređen 29.6.1954. Đakovo
umro 18.3. 1998. Đakovo –svećenički dom
pokopan 19.3. 1998. Valpovo

////////// 000000 //////////

ZNAMENITE OSOBE ROĐENE U VALPOVU

NEUMAN DRAGUTIN : Rodio se u Valpovu 13.1. 1855. u Valpovu, umro 11.5.1911. u Zagrebu, prenesen u Osijek-groblje sv. Ane. Školovao se u Valpovu, Osijeku i u Beču završio pravo. Bio je narodni zastupnik za grad Osijek, sudjelovao u političkom životu i najveći narodni dobrotvor za Slavoniju gdje je pokretao kulturni život, pomagao osnutak "Kazališnih društva", te klub Hrvat. književnika (Izvor: "Znam. i zaslužni Hrvati 925. – 1925.g. ").

BOJNIČIĆ IVAN – kninski : Odvjetnik stare hrvatske porodice rodio se 24. 12. 1858. u Valpovu. Školovao se u Osijeku i Budimpešti. Doktor filozofije; ujedno kraljevski knjižničar; pristav arheološkog muzeja u Zagrebu; ravnatelj državnog arhiva u Zagrebu; lektor i izvanredni prof. sveučilišta. Izdao više knjiga iz povijesti, života naroda i umjetnosti; urednik "Vjesnika zemaljskog arhiva". Doktorirao je na mađarskom jeziku i izdao mađarsku gramatiku koja je doživjela sedam izdanja; izdao je prvu i najbolju hrvatsku heraldiku (nauka o grbovima). Vršio iskapanja u Ščitarjevu kod Zagreba 1882 i 1883 godine, pa je uz M. P. Katančića jedini koji je otkrivao područje nastanka prvog grada Zagreba. (Po Katančiću je lokalitet nazvan Andautonia – Rimska kultura od 1. do 4. stoljeća.).

KARLO KATINELI: Rođen je u Valpovu 13.10.1807. Umro u Zagrebu 11.3.1864. Zapisivač narodnih pjesama. Bio je sudac u Požegi. Izdao je napisavši 25 pučkih napjeva "Južnoslavenske pučke pjesme". Poslije je sakupio veću zbirku starih muzičkih napisa.

FERDO DESATY: Rođen je u Valpovu 11.3. 1899. Poznati apotekar sin oca Aleksandra koji je prvi otvorio privatnu apoteku u Valpovu prije više od 200 godina. Bio je među entuzijastima osnivanja zavičajnog muzeja u prvom Inicijativnom odboru "Društva prijatelja starina Valpovo ".

MARIJA GLAVAŠEVIĆ :Rođena u Valpovu 2. veljače 1916., solistica Riječke opere i prvakinja Zagrebačke opere. Sjajno je interpretirala likove sopranskih dionica klasičnih djela. UMRLA JE U Zagrebu 1974. godine.

MATIJA PETAR KATANČIĆ : franjevac, najučeniji Slavonac 19. stoljeća (Barac). Rođen je u Valpovu 12. kolovoza 1750. godine. Školovao se u Valpovu (župnik), Osijeku završio filozofiju i teologiju. U Budimu završio retoriku i estetiku. Od rane mladosti piše pjesme na hrvatskom i latinskom jeziku. Prof. je u Osijeku poetike i retorike. U Zagrebu prof. gramatike i vrši iskapanja staro Zagreba – Andautonia, danas Ščitarjevo. Govori: njemački, talijanski, latinski, mađarski i ponešto grčki i francuski. Osnivač je arheologije, numizmatike i estetike. Doktorirao je iz arheologije na osječkom miljokazu. Napisao je 36 znanstvenih radova, prevodio je stare pisce – Strabona. Svoje zbirke pjesama izdaje na latinskom i hrvatskom jeziku "Fructus aktumnales". Na hrvatski je preveo sveto Pismo iz vulgate slavno-iliričkog izgovora. Prijevodi su izišli u Budimu 1832 godine kao prvo cjelovito štampano na hrvatskom. Sa svojim stavovima je bio preteča ilirizmu. Umro je u 23.5. 1825. godine pokopan u kripti samostana na Margaretinoj cesti br.25. U Valpovu mu je barun Gustav Prandau podigao spomen – bistu, " ... u ime naroda Slavo – illirskog godine 1873. postavljen bi ovaj spomenik". (Spomenik je izradio klesar Grinwald iz Pešte).

DR RICHARD LERCH : Rođen je u Valpovu 15.2.1878. Umro 1992. Školovao se u Valpovu, Osijeku i Beču. Pravo je doktorirao u Kološvaru. U Zagrebu je bio šef odsjeka pošte. Pisao je razne gospodarske članke i bavio se prevodilačkim radom; osnivač je Doglaqsnog lista. Ostao je zapamćen kao osnivač i organizator prve brzojavne akencije kod nas.

DR SLAVOLJUB SIEBER: Rođen u Valpovu 15.3.1832. Inicijator izgradnje valpovačkih toplica aprije radio na analizama i uzorcima ljekovitosti vode. Za vladanja kolere 1873. istaknuo se nesebičnim radom i liječenjem zaraze. Osnivač je zdravstvene ustanove u Valpovu.

AVELIN STAHULJAK: Rođen u Valpovu 14.4.1867. Bio je glazbenik i zaljubljenik u tamburašku glazbu. Godine 1889. osnovao je tamburaški orkestar s kojim je nastupao u inozemstvu – Pariz. Napisao je oko 80 partitura.

KARLO PRANDAU – barun, rodio se 1793. u Valpovu. Glazbotvorac i izumitelj "fisharmonike". Svestrano naobražen zahvaljujući majci (Marijani) kao takav je i pored talenta i glazbeno obrazovan.

U Valpovu je prikupio knjižnicu svjetske glazbene baštine od 63 pretinca, jedinstveno za ono vrijeme. Komponirao je dvije opere, a harmonizacija i drugih glazbenih partitura je bio velik broj.

Djela su se izvodila kako u kazalištu u Valpovu tako i Beču sa ondašnjim renomiranim glazbenicima. U Valpovu je održan znanstveni skup s temom "Kazališna baština Valpova 1809.-2009." dne 7. siječnja 2010. godine. Istraživanja po toj temi vodila je Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku sa Ogrankom Matrice hrvatske Valpovo. Na simpoziju bilo je iznijeto 10 radova renomiranih znanstvenika.

GUSTAV ŠAMŠALOVIĆ: Rođen u Valpovu 15.8. 1878. Bio je doktor filozofije, leksikograf i folklorist. U Valpovu je pohađao pučku školu a gimnaziju u Osijeku. U Zagrebu je studirao germanistiku i filozofiju u Grazu. U Zagrebu je prof. na višoj pedagoškoj školi. Bio je docent gotskog sredovjekovnog jezika i literature na filozofskom fakultetu u Zagrebu. Autor je školskih udžbenika i rječnika njemačko-hrvatskog. Objavio je velik broj znanstvenih radova s naslova povijesti, književnosti i lingvistike. Na njemački preveo je "Povijest Hrvata" Ferde Šišića.

ZLATKO TOPOLSKI : Rodio se u Valpovu 29.11. 1914. a umro je u Beču 17.2. 1979. Violinu je učio u Osijeku i na muzičkoj akademiji u Zagrebu kod Vaclava Humla i diplomirao 1934. godine. Kao koncertni majstor djeluje u Zagrebu, Beogradu, Buenos Airesu i Zirihu, gdje je bio ujedno i dirigent radio – orkestra. Od 1951. – 1955. bio je profesor na konzervatoriju u Cordobi – Argentina. Tu vodi komorni orkestar. Od 1955. živi u Beču i vodi sinfoničare. Na zadnje je prva violina u Zagrebačkom kvartetu.

LITERATURA:

1. Župna spomenica (sign. A – VI – 1)
2. "Valpovština kroz stoljeća" Vilko Čuržik str.14. i 15.
3. "Povijest katoličkih župa" , Josip Bruszle,Osijek 1999. str.160. – 161.
4. "Život Bartola Kašića" Stjepan Sršan, Osijek 1999. str. 68. – 70.
5. "Život Bartola Kašića", Stjepan Sršan, Osijek 1999. str. 125. – 133.
6. " Naselja u Isatočnoj Hrvatskoj krajem 17. i početkom 18. stoljeća,
Stjepan Sršan, Osijek 2000. str. 61. – 62.
7. " Isto kao po 2., srt. 26.
8. " Isto, str.27.
9. " Građa iz župne arhive i zapisi Dragana Miloševića arhivara.
10. " Isto kao po 2, str. 19
11. " Isto str. 29.-30.; dopuna prospekt: Barok.žup. crkva u Valpovu,Damir Stanić
12. " Isto kao pod 11.
13. "Isto kao pod 2, str. 30.
14. " Isto kao pod 2 str 30.
15. " Zapisi, Dragan Milošević, arhivar.

KULTURNO – POVIJESNI KOMPLEKS DVORAC PRANDAU – NORMANN

Najznačajniji kulturno – povijesni spomenik ne samo Valpova nego i cijelog kraja je vlastelinski dvor u Valpovu. Nastao je na temeljima sredovjekovnog grada. Veoma debeli vanjski zidovi (do 3 m) i duboki opkopi štitili su ga i činili solidnom tvrđavom. ...

Danas imamo cjelovit, čvrsto povezani kompleks građevina izvanrednog kulturno povijesnog značenja.

Najprepoznatljiviji dio svakako je barokna zgrada za stanovanje vlastelinske obitelji (pročelna palača). To je masivna dvokatna građevina od opeka s visokim prizemljem, koja je isturenim vijencem odvojena od katova. U sredini prizemlja je velika nadsvođena kapija a s lijeve i desne strane po tri manja kvadratna prozora zaštićena rešetkama. Osim što je odvojeno vijencem prizemlje je izrađeno u ublaženoj rustici, pa se i time izdvaja u odnosu na ostali dio fasade.

Katovi zgrade nisu vidljivo odvojeni. Kroz sredinu zgrade ide toranj sa satom, znatno izdvojen od fasade. Četvrtastog je oblika s polupilastrima na rubovima, a vidljivo razdijeljen u četiri dijela. Prvi dio čini kapija usklađena s prizemljem. Drugi prolazi visinu oba kata i usklađen s tim dijelom fasade. Iznad prvog kata ima kićeni kameni grb porodice Prandau. Ostala dva dijela sačinjava toranj izdvojen od zgrade. Pri vrhu do ukrasne zidane ograde je okrugli sat iznad prozora, a završava okruglim vijencem na kojem je balusterska ograda s masivnim kamenim vazama na uglovima. Posljednji najviši dio tornja je cilindričnog oblika, razdijeljen na četiri dijela polupilastrima koji prate polupilastre donjeg dijela tornja. Na vrhu ove okrugle kule je ograda, a iznad nje posljednji dio, također okrugli s ovalnim prozorima i niskom kupolom pokrivenom bakarnim pločama.

Lijevo i desno od palače nastavljaju se krila također sa visokim prizemljem ali sa jednim katom. Ona prate liniju srednjovjekovnog grada i imaju veoma debele vanjske zidove. Taj dio je adaptiran u dvorac od utvrde krajem 18. stoljeća a pročelna palača početkom 19. stoljeća (1806. – 1810.).

Na kraju desnog krila je u dnu dvorca stara sredovjekovna kula cilindričnog oblika na tri kata. (Morović od 1405. – 1431.g.). U njoj je kameno stubište sa klesarskim znakovima, gotičkim dovratkom (novo – gotički znaci radionica , grbom porodice Morović i sa sjedištima uz prozore. S cilindričnom kulom je povezana uska četvrtasta mala kula iz istog razdoblja a završava drvenim mostom koji spaja kule s tvrđavskom kapelom.

Kapela ima barokno pročelje prema vanjskoj zapadnoj strani i kontraforima i ima 11 pseudo gotičkih prozora sa vitrajima. Sagrađena je 1867. godine. Ističe se četvrtastim drvenim tornjem a završava bridastom kupolom u istom stilu pokrivena limom. U kapeli su orgulje Jozefa Angstera iz 18. stoljeća.

Perivoj u Valpovu uz dvorac Prandau – Normann : Nastao je kao parkovni prostor dvorca s kojim čini nedjeljivo cjelinu. Početkom 19. stoljeća na prostoru parkovne šume i Zvjerinjaka zasađen je na 25 hektara perivoj engleskog tipa od baruna Jozefa Ignaca Prandau. Paralelno sa perivojem izgrađivane su prateće zgrade za održavanje i sadnju presadnica među kojima je najvažniji staklenik sa grijanjem iz kojega su se sadnice plasirale na tržište. Kompozicije perivoj oblikovane su četiri oblikovane cjeline. Prostor oko dvorca sa hortikulturnim sadovima ; Uz Jadicu suhog korita toga Karašice sa samostalnim sadovima a također sa zasadima koji danas monumentalno zadivljuju svojom veličinom i pravo su čudo prirode.

Livade su za šetače umirujuću dio okupane suncem pokraj također rijetkih vrsta drveća. Idući prema jugo dolazi gusta šuma hrasta lužnjaka do koje je urezana zvjezdasta šetnica što je jedinstvenost kod ovog stila perivoja i čini ga raritetom sa svojim zasadom od 77 vrsta. Posebnost perivoja oko dvorca je i u tome što se iz gotovo svih dijelova pokazuje fasada ili baroknog dvorca. Ostatak srednjovjekovne tvrđave su duboki šančevi koji su danas bez vode obrasle travnjacima i listopadnim zasadima. Ambijentalno sa tokom rijeke Karašice koja prolazi kroz Valpovo sa izgrađenih pet mostova kompleks dvorca sa perivojem pruža idilične vizure grada oko kojeg niču druge građevine.

ZNAČAJNE USTANOVE NA ŽUPNOM PODRUČJU I POVEZANE SA ŽUPOM

I.

1. OSNOVNA ŠKOLA U VALPOVU: Prve škole u Valpovštini spadaju u period Terezijanskog doba. Do 1774. godine nije bilo na području niti jedne škole kao institucije. Pouke o pismenosti davao je župnik ili privatno koji učitelj.

Te godine – 1774. osnovana je njemačko – ilirska škola u Valpovu. Nastava se u prvim godinama osnivanja izvodila na njemačkom i ilirskom jeziku.

- Prva školska zgrada sagrađena je 1800. godine u tadašnjoj Crkvenoj ulici (do župne crkve).

- U dvorištu prve školske zgrade sagrađena je 1887. prizemnica sa dvije učionice. Do 1884. godine ravnatelj je bio župnik Franjo Taglieber.

- 1840. sagrađena je općinska kuća u tadašnjoj Pejačevićевой a danas Gajeva koja je 1907. preuređena u učionicu, a 1908. dograđena još jedna učionica.

U jesen 1962. završena je prva etapa i 1.11. počeo rad u današnjoj Osnovnoj školi sa šest učionica. U tri etape je narednih godina dograđivano do 14 učionica.

Razvoj škole od osnutka do 1974. :

1774 /75. školska godina	1. razred	20 učenika	
1785./86. školska godina	1. i 2. razred	nema podataka	
1886./87. školska godina	1. – 3. razreda	nema podataka	
1887./88. školska godina	1 – 4. razreda	312 učenika	
1888./89. školska godina	opetovnica	323 učenika	
1948./49. školska godina	1.– 5. razreda	423 učenika	Iza II. Svet. rata u Socijalizmu je
1949./50. školska godina	1. – 6. razreda	536 učenika	ukinut vjeronauk sve do demokrat-
1950./51. školska godina	1. – 7.razreda	459 učenika	ske vlasti 1991. godine.
1953./54. školska godina	1. – 8.razreda	525 učenika	

Ovoj matičnoj školi pripojene su područne škole: 1958./59 – Nard i Šag ; 1961./62. Bocanjevci ; 1962./63. Ivanovci ; 1963./64. Harkanovci. Za učenike iz tih sela bio je besplatan prijevoz.

- 1973./74. školske godine je bila Osmogodišnja škola u kojoj je u nižim razredima 1. – 4. razreda bilo 482 učenika, a u višim od 5. – 8. razreda bilo je 636 učenika ; sveukupno 1.118 učenika.

- Područne škole u selima osnovane su :

1907. – Bocanjevci sa 55 učenika ; 1914. – Nard sa 35 učenika ; 1848. – Harkanovci sa 50 učenika ; 1896. – Ivanovci sa 141 učenikom ; 1913. – Šag sa 31 učenikom.

- Kraljevska županijska oblast Osijek osniva 27.6. 1898. rješenjem br. 7310.Šgrtsku školu u Valpovu.

- 1974. godine Osnovna škola nosi naziv "Đuro Salaj (po revolucionaru rođenom u Valpovu), i sa područnim školama zapošljava 80 stalnih radnika ; nastavnika,učitelja i pomoćnog osoblja.

- Od 1991. godine Osnovna škola nosi naziv "Matija Petar Katančić" Valpovo (po glasovitom učenjaku rođenom valpovčaninu Matiji Katančiću čija bista se nalazi u predvorju škole)

- *Vjeroučitelji i školski vjeronauk u 2009. godini:*

1. č. s. Danijela Lisica, 2.Anica Zrno. 3. Marija Nenadić i Zrinka Blažević; Ukupan broj učenika u Osnovna škola ima 709 učenika, a vjeronauk sluša 678 učenika.

2. SREDNJA ŠKOLA VALPOVO :

Odlukom općinske skupštine Valpovo od 29. lipnja 1963. godine temeljem čl. 113., Općeg Zakona o školstvu (N. list FNRJ br 28/58) te članka 93 Zakona o gimnazijama, utemeljena je "Gimnazija u Valpovu". Radom je počela 5. rujna 1963. godine. Prvi (direktor) ravnatelj bio je prof. Branko Kljajić.

Iz dokumenata je vidljivo da se je nastava srednje škole odvijala u četiri (4) različite zgrade.

- Nova zgrada sadašnje Srednje škole (sagrađena je na prostoru župnog vrta), a useljena je 15. siječnja 1967. godine. Škola je bila dobro organizirana s 12 modernih učionica i gimnastičkom dvoranom površine od 234 kvadratnih metara.

Škola djeluje pod nazivom Gimnazija " 14. travnja " Valpovo (dan oslobođenja Valpova II. Svjetskog rata.).

- Prva generacija maturanata, njih 45 – tero završava školske godine 1966./67.

- Od 20. svibnja 1968. škola je "Srednjoškolski centar ali zadržava fizionomiju gimnazije.

- Službeno školovanje u gimnaziji završava 1977./78.

- U novoj Hrvatskoj državi gimnazijalci se ponovno počinju upisivati 1990. godine.

- Prirodoslovno matematička gimnazija prestaje radom 1999. godine, a jezična 2001. godine.

Iz 8 brojeva godišnjaka vidljivo je da je velika većina njih u nastavku školovanja bila vrlo uspješna, što se zaključuje da je kriterij škole na visini kvalitetnog obrazovanja.

U sastav predavača Srednje škole Valpovo ulaze i vjeroučitelji župe Valpovo:

1. č. s. Iilrka Ivandić, 2. Hrvoje Šerić, 3. Marija Jelkić, 4. Stjepan Šumanovac-kapelan. U Srednjoj školi 2009. godine ima ukupno 820 učenika, od kojih vjeronauk pohađa 725 učenika a predmet etike 95 učenika.

II.

Centar za kulturu "Ante Evetović – Miroljub" Valpovo

Pod tim nazivom osnovan je odmah iza Domovinskog rata. Objedinjava više ustanova kulturnog sadržaja:

"Ljeto Valpovačko" koje djeluje već preko 40 godina i ono je najveća manifestacija kulturnog stvaralaštva na Valpovštini.

"Gradska knjižnica " sa fondusom preko 35 tisuća knjiga, "Zavičajni muzej Valpovštine"(osnovan 1954.g.), Glazbenu školu kroz koju je prošlo kroz 10 godina stotinu učenika, a sada djeluje samostalno i ima razrednu nastavu po stupnjevima napredovanja.

- Hrvatsko pjevačko društvo "Matija Petar Katančić" Valpovo je proslavilo 105. godina osnutka. Osnovano je 2. studenog 1905. od Kraljevske zemaljske vlade u Zagrebu i djeluje s prekidima kroz te godine. Uspješan rad zbora bilježi se i u prethodnom vremenu dok u zadnjih 20 godina postiže uspjehe na domaćoj i međunarodnoj sceni i prima značajna najviša priznanja za zborni aktivni radi širenju suradnje na kulturnom planu, te za to prima u Stotoj obljetnici republičku Zlatnu Povelju 2005. godine kao najviše priznanje.

Druge udruge koje kuje udružuju svoje djelovanje s crkvom:

- "Puhački orkestar D V D Valpovo: je najstariji u Hrvatskoj. Osnovan je 1890. godine i nastupa na svim većim manifestacijama i osvaja prva mjesta na nastupima, svjetovnim prigodama, crkvenim slavljenjima i zborovima. Tradicionalno na svim crkvenim procesijama i prigodnim slavljenjima sa HKUD – om 1905. i zborom Katančić.

- Hrvatsko kulturno umjetničko društvo 1905. Valpovo je folklorna udruga koja je osnovana kada i Zbor Katančić kao sekcija ali se tokom godina razvila u značajnu udrugu koja zapošljava

profesionalni rad i svojim nastupima plijeni i postiže vrhunska ostvarenja u svojim planovima djelujući kako u zemlji tako i inozemstvu. Njihovo djelovanje je prešlo i na druge kontinente. Kao folklorna sekcija uvijek je imala od grada i drugih organizacija razumijevanja tako da posjeduju svestranu opremu u nošnjama i instrumentima. Bili su uvijek ponos grada Valpova pa su i česti gosti zborova crkve i Katančića pogotovo za javne nastupe prigodom dana grada, kada se ujedine sve udruge.

Kulturni život grada koji održavaju (ili proizvode) kulturne udruge je uz mnogo teškoća ipak održavan kroz dugi niz godina iako povijesna zbivanja nisu bila uvijek sklona njihovu djelovanju. Njihov rad je i osporavan i bio bez razumijevanja pa i zabranjivan, no ljubav naših djedova bila je veća od svih nedaća te je sačuvana sve do naših dana s nadom da će ta ljubav biti nastavljena.

III.

ZNAČAJNE GOSPODARSKE USTANOVE ŽUPE VALPOVO

"P P K VALPOVO d.o.o. : U svibnju 1945. godine na nekadašnjem posjedu valpovačkih grofova i zemljoposjednika započinje raditi Zemaljsko poljoprivredno dobro Osijek – "Distrikt" Valpovo i Državno opskrbno poduzeće Hrvatske –"DOPH" Valpovo kao utemeljeno i glavni nosilac razvoja poljoprivrede u Valpovštini.

Tokom godina do 1964. i nacionalnim procesima stvoren je kompleksni kombinat "Đuro Salaj" Valpovo.

Referendumom provedenim u socijalističkom sustavu Jugoslavije, 11.12. 1978. organizacija je registrirana kao "Poljoprivredno Prehrambeni Kombinatski Zavod Đuro Salaj Valpovo". Tada zapošljava 2216 radnika i raspolaže sa 11.190 hektara površina zemljišta što je 44 % na području općine. U svojem sustavu objedinjava više radnih organizacija s raznolikom proizvodnjom: Ratarstava svih sela, Mlinove, Tvornicu stočne hrane, Klaonicu, Tvornicu kolača, Silos, Koplast, Pomoćne djelatnosti, Robne trgovačke kuće i manje trgovine, Ugostiteljstvo i Društveni standard.

PPK "Valpovo" d. d. pravni je sljedbenik Dioničkog društva "Valpovo". Osnovna glavica utvrđena u iznosu 40.779.000 DEM podijeljena je u 407.790 redovnih dionica.

Prava vlasnička struktura s malim dioničarima i državnim fondovima je ovako : Zaposleni sa i bez popusta 60,87%, Hrvatski Fond za privatizaciju 28,61%, Hrvatski fond mirov. i invalid. osiguranja radnika 7,36% te fond mirov. i inval. osig. poljoprivrednika 3,16%.

U poslijeratnom razdoblju je period opadanja moći kapitala pa se pojavljuje gospodarska kriza. Sve udruge i oblici udruživanja proizvodnje bilježe pad proizvodnje i nazadovanja u stjecanju kapitala ; pojavljuju se gubici. Iskorištenost kapaciteta je 50 – 60%. Gubitak tržišta, nelojalna konkurencija teškoće u nabavi sirovina uvjetovali su gospodarski pad koji povlači otpuštanje radnika.

Dionička društva (njih 22) se odvajaju od koncerna i počinje prodaja ili privatizacija koja je izazvala protest radnika koji su htjeli i za neko vrijeme obraniti njihovu strukturu zaposlenosti. Naznačeni ekonomski uzroci krize neminovno su uslovlili raspad ovog diva koji je teško pokretan za prilike na tržištu.

Osnivanjem Hrvatske države poduzeća koja su u posjedu društvenog vlasništva procesom privatizacije vlasništva ili u transformaciji poprimaju druge organizacione oblike. Tako se dogodilo i sa složenom organizacijom kombinata koji smanjuje broj zaposlenih i dijelovi kao dijelovi se razjedinjavaju ili privatiziraju. Što je ostalo u složenoj organizaciji rada nazvalo se " Poljoprivredno prehrambeni koncern Valpovo" d.o.o. U 2009. godini preostalo je oko 350 radnika koje je preuzelo nakon par "mučnih" godina "Žito " iz Osijeka. Dioničko društvo radnika kombinata i vlasnika negdje se kreće nešto preko 50 % u korist radnika. Mnogi koji su napustili kombinat su prodali dionice tako da je radnički udio znatno smanjen što je imalo utjecaja na njihovo odlučivanje. Država je dio duga otpisala tako da je sretno provedena privatizacija u korist vlasnika, a kada će prilike i proizvodnja ovisno o ulaganju vlasnika ostaje za naredne godine.

"FRANTSCHAH" u početku osnivanja "ekovreća", proizvodi ekološku ambalažu za pakovanje cementa i proizvoda prema narudžbi uglavnom ambalažu koja udovoljava standardima ekologije. Proizvodnja je počela u samostalnoj Hrvatskoj državi.

"SANTAJ – PLASTIKA" je proizvodnja plastične robe standardizirana kao roba široke potrošnje. U privatnom je vlasništvu.

Pojavom velikih robni lanaca na našim prostorima ulazi strani kapital te gradi pored proizvodnih kapaciteta, obrta i robne kuće kojih je izgrađeno više nego do sada : "PLODINE" – hrvatski lanac iz Rijeke, "LIDL" – Njemački kapital ; "BILA" ; " KONZUM" i "SPAR" ... Pojavom robnih kuća i stvaranjem trgovačke konkurencije sve manje i privatne trgovine zatvaraju svoja vrata. Pojavom nove kapitalizacije i privatizacije pojavljuju se besposlice i otpuštanje velikog broja radnika pa dolazi do osiromašivanja stanovništva. Kao posljedice tih neekonomskih interesa javljaju se negativne društvene pojave kao : krađe, provale, povećana trgovina droge posebno zlo za mlađi naraštaj, sukobi između interesnih klanova moći pa dolazi i do ubijstava, a radnici su u učestalim štrajkovima.

Crkva ukazuje na pojavu gubitka osnovnih ljudskih vrijednosti te morala kao uzroke mnogih nepravdi, prijevara, izigranih sudbina, a posebno je vidljivo opadanje nataliteta kao nerješivi opći problem koji će uroditi nesagledivim posljedicama.

IV. ZNAČAJNIJI DOGAĐAJI IZ POVIJESTI ŽUPE OD 1935. GODINE :

- 1939. Raspušten ORS. štrajk 900 radnika te štrajk Šumarskih radnika na vlastelinstvu grofa Normanna. Na četvrtim pregovorima grof je prihvatio zahtjeve radnika.

-1941. Dolazak njemačke vojske u Valpovo – Početak II. Svjetskog rata.

- 1942. Počele prve partizanske akcije (15.7.).

- 1943. Osnovana "Valpovačka udarna grupa " – 20 boraca i počela je njihova akcija.

- 1945. Proboj 3 brigade preko drave. Oslobođenje od njemačke okupacije – 14. travnja.

-1952. Valpovo je proglašeno gradom osnivanjem gradske općine.

- 1968. Ukinuta uskotračna pruga kroz Valpovo.

- 1971. Premješten spomenik M. P Katančića ispred dvorca i osnovana Matica Hrvatska.

- 1991. Blagoslovljen vraćeni kip "Kraljici mira" na trgu u Valpovu.

- 1991. Prva procesija i bakljada za svetkovinu Florijanova.(Zavjetni dan Valpova)

- 1991. 29. svibnja otkrivena spomen ploča M. P. Katančiću na mjestu rodne kuće.

- 1991. Započeo Domovinski rat,; osnovana je 25. lipnja 107. brigada Hrvatske vojske.

- 2005. Započela temeljita obnova župne crkve u Valpovu.

- 2009. 1. prosinca počela zvoniti nova zvona na župnoj crkvi Valpovo.

- 2009. Započela gradnja zgrade na trgu "Kralja Tomislava" Kulturnog centra Valpovo.

POVIJEST ZVONA ŽUPNE CRKVE U VALPOVU

od 1332. do 2010. godine – vezano za povijest župe

I.

Prva crkva po spomenu župe od 1332. godine, bila je kao građevina posvećena sv. Ivanu Krstitelju na današnjem prostoru iza zidane crkve na mjestu današnjeg samostana sestara "Kćeri Milosrđa" iz Blata. Ta drvena crkva nije imala tornja nego su *t r i* zvona visjela među stupovima. (Takva rješenja su imale mnoge crkve i crkvice u Slavoniji). O tim zvonima nema podataka.

II.

Prva zvona otkako je završena zidana crkva imala je od 1722. godine a dovršena je 1735. godine sa tornjem na kojem su postavljena četiri zvona i to:

veće pod naslovom Blažene djevice Marije, od 6 centi (600 kg), izliveno je bilo u Pećuhu 1795. godine u ljevaonici Ivana Eisera (per Ioannem Eiser), te blagoslovljeno od Preuzvišenog biskupa Pavla Esterhaziya od Galanthe (Paulum Esterhazy de Galantha).

- drugo zvono je 3 cente (300 kg) iz 1767. godine, jednako izliveno (iste ljevaonice), te blagoslovljeno u Pećuhu od Preuzvišenog Ordinarija Đure Klime (Georgium Klimo).

- treće zvono u čast sv. Florijana, prije Ivana Nepomuka (vjerojatno je bila zamjena toga zvona ?), od jedne cente (100 kg), izliveno u Perćuhu 1799. godine te blagoslovljeno od Preuzvišenog gosp. biskupa sufragana Josipa Pethe'o' (Josephum Pethe'o').

- četvrto zvono, napokon, zvono umirućih iz 1718. godine, izliveno u Grazu, te blagoslovljeno, ima 60 funti (libra). 2

Ova zvona (II.) imala su dobro sazvučje. Osobito je bilo zvono Blažene Djevice Marije sa lijepim i zvonkim tonom i čulo se dosta daleko. Međutim, tragičan događaj zadesio je sva ta četiri zvona pred konac Prvog svjetskog rata kada su po državnoj naredbi bačena sa tornja (kao i mnogih crkava) za namjenu da se od njih izliju topovi. Ali poznata je činjenica koju su prepričavali valpovčani učesnici rata da nikada nisu upotrebljena za tu namjenu (Završila su na otpadu u Budimpešti). Jedino su u kapeli dvorca preostala dva zvona, koja su 2009. mnontirana u sazvučje sa novim zvonima.

III.

Druga zvona postavljena su 1924. godine u toranj župne crkve u Valpovu i to:

- G zvono gl mase 576 kg posvećeno je Bezgrješnom začecu B.D. Marije, odliveno je 1924. godine u Splitu.

- B zvono težine 308 kg ... nema podataka.

-D zvono težine oko 200 kg koje je radi puknuća ponovno izlito 1962. godine pa je bilo teško 202 kg, te je blagoslovljeno 15. rujana 1962. godine u Valpovu od preuzvišenog gospodina biskupa Stjepana Bäuerleina.

- zvono zvano "Cinkuš" težine 48 kg koje je zvonilo na Gospino pozdravljenje i na ukopu male djece. 3.

Današnja zvona (III.) elektrificirana su 13. veljače 1974. godine. Te uređaje 5. svibnja 1974. godine blagoslovio je biskup Ćiril Kos a 1997. ugrađena je programirana automatika i sat. Do sada zvona su bila u jednom nivou još od vremena izgradnje zvonika, pa je već tada zapaženo da je konstrukcija nestabilna. Ta zvona su testirana i ocijenjen niskom ocjenom. Jedno je zvono posvećeno Bezgrješnom začecu B. D. Marije koje svojim tonom i kvalitetom se može uskladiti sa novim.

IV.

Danas (2010. godine) od 01. prosinca 2009. u zvoniku imamo montirana i instalirana slijedeća zvona:

1. Zvono EL mase 1054. kg posvećeno je sv. Josipu, a odliveno je u ljevaonici Grassmayer 2009. u Innsbrucku – Austrija.

2. Zvono GL mase 576 kg posvećeno Bezgrješnom začecu B.D. Marije. Ovo je iz prethodnog postava, odliveno je 1924. godine u Splitu.

3. Zvono AL mase 480 kg odliveno je 1925. godine u Mariboru i preneseno iz dvorske kapele 2009. godine.

4. Zvono HL mase 225 kg odliveno je u Pećuhu 1796. godine u Ljevaonici Johana Fischera, a preneseno je iz dvorske kapele 2009. godine. (vidi Spomenicu župe na str.169.).

5. Zvono D2 mase 182 kg posvećeno je sv. Ivanu Krstitelju, a izliveno je u Innsbrucku u rujnu 2009. godine u ljevaonici Grassmayer.

Ovaj posao povjeren je poznatoj svjetskoj firmi "Grassmayer" iz Austrije. U srpnju 2009. godine izradu drvene konstrukcije iz hrastovine (za zvona u dvije eteže) visine 4 metra kao i kompletni montažu zvona i opreme povjerali smo domaćoj firmi "Elektro Bosilj" iz Novog Marofa.

Ovih pet zvona međusobno su tonski usklađena u sazvučju prema pravilima za pet zvona u motivu " mol – dur popunjeni" – Salve Regina.

Dva zvona je blagoslovio nadbiskup mons. Marin Srakić, 15. studenog 2009. godine, a u zvonik postavio "Elektro Bosilj" 28. studenog 2009. godine.

OBNOVA PROPOVJEDAONICE

Ova bogato ukrašena propovjedaonica potječe s početka 19. stoljeća. Obnavljana je više puta ali dosta neuspješno. Donedavno je bila u vrlo lošem stanju jer je oštećena uporabom i crvotočinom. Restauratorski zavod 2003. godine završio je istražne radnje i ustanovio da je originalna propovjedaonica bila crna, mramorizirana, pozlačena i posrebrena odnosno ovakva kako danas izgleda. (2010. godine).

Ovaj zahtjevan zadatak obnove povjeren je restauratorskoj radionici "Ars Sacra 1875 Ferdinand Stulfesser" iz Italije. Tom obnovom obuhvaćeni su radovi na izradi uništenih i oštećenih dijelova, rekonstrukciji i učvršćenju nosive konstrukcije u jednu cjelinu, skidanje starog oslika, mramorizacija te pozlaćivanje i posrebrjenje zlatnim i srebrnim listićima. Montažu su obavili stručni radnici restauratorskog zavoda,(ali za sada bez stepeništa koje je trenutno u radionici na skraćivanju).

OBNOVA KIPA PRESVETOG SRCA ISUSOVA

Ovaj drveni kip potječe iz iste radionice koja ga je nedavno uspješno obnovila. To je ista radionica koja je obnovila i propovjedaonicu. S starog kipa uklonjen je preslik (stari lič), popravljani ili uništeni dijelovi te nanosen novi oslik i pozlata sa zlatnim listićima.

OBNOVA KAMENIH DOVRATNIKA

Kameni dovratnici su izrađeni od mekog kamena pješćara i bili su znatno oštećeni. Prijašnja obnova izvršena je na način da su dovratnici prekitani i oličeni, a što danas po pravilima struke nije dozvoljeno.

Sad je obnova povjerena ovlaštenoj firmi "Visio" iz Osijeka. Obnovom je obuhvaćeno skidanje naličja, popravak oštećenja te učvršćivanje strukture kamena kao i zaštitna impregnacija kako bi se sačuvale izvorna boja i struktura kamena.

Ista firma ugradila je kameni postament i postavila postojeći nadgrobni spomenik pokojnih iz obitelji grofa Normann i Pranadau.

Ovaj spomenik bio je demontiran u vrijeme obnove crkve, a 2009. godine preseljen je na odgovarajuće mjesto u crkvi.

KAMENI KRIŽ ISPRED CRKVE

Prema pisanim izvorima (Spomenica župe) prvi je bio postavljen drveni križ s desne strane tornja. Tada je 1845. postavljen prvi kameni križ sa naznačenom 1844. godinom koji je dala izraditi i postaviti Skupština općine Valpovo, koji je poslije 165. godina bio pri raspadu zamijenjen 2009. novim corpusom od umjetnog kamena. Postament križa je ostao isti ali je obnovljen i zaštićen.

Ovaj kameni križ do izrade prilazne rampe bio je postavljen s desne strane glavnog ulaza u crkvu. Izrađen je iz kamena pješćara 1844. godine. Kamen se zbog svoje starosti i poroznosti, kao i zbog pogrešnog održavanja, počeo raspadati. U najlošijem stanju bio je korpus (tijelo Isusovo) koje se potpuno raspalo.

Radi izrade prilazne rampe do ulaza u crkvu križ je trebalo premjestiti. Izabrano je isto mjesto na pročelju ali s lijeve strane. Odlučeno je da se križ cjelovito obnovi.

Na betonski temelj preneseno je obnovljeno kameno postolje križa, a križ je izrađen također iz kamena pješćara i to dijelovi koji su oštećeni veće kvalitete te impregnirano je zaštitnim sredstvima dok je novi korpus izrađen od umjetnog kamena.

Kameni postament i križ natopljeni su kamenoučvršćivačem kako bi mogao odoljeti atmosferskim prilikama. Križ je postavljen

U Valpovu, ožujak 2010. godine

Arhivar: *Dragan Milošević*